

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Szczecinie

LSZ.410.016.04.2019

**Pan
Arkadiusz Augustyniak
Wójt Gminy Banie
Urząd Gminy Banie
ul. Skośna 6
74-110 Banie**

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/19/077 – Zapobieganie rozprzestrzenianiu się barszczy kaukaskich w Polsce

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Urząd Gminy Banie ¹ , ul. Skośna 6, 74-110 Banie
Kierownik jednostki kontrolowanej	Arkadiusz Augustyniak, Wójt Gminy Banie ² od 21.11.2018 r. Poprzednio, tj. od 1.12.2010 r. do 20.11.2018 r., Wójtem Gminy Banie była Teresa Sadowska.
Zakres przedmiotowy kontroli	Prawidłowość i skuteczność zwalczania barszczy kaukaskich w Polsce.
Okres objęty kontrolą	Lata 2013-2019 (do czasu zakończenia czynności kontrolnych).
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Szczecinie
Kontrolerzy	1. Leszek Smykowski, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LSZ/124/2019 z 4.07.2019 r. 2. Anna Dejk-Chojnacka, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LSZ/130/2019 z 17.07.2019 r.

(akta kontroli str.1-8)

¹ Dalej: Urząd.

² Dalej: Wójt.

³ Dz. U. z 2019 r. poz. 489, dalej: ustawa o NIK

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W latach 2013-2019 w gminie Banie⁵ podejmowano działania mające na celu zwalczanie barszczy kaukaskich⁶. Prowadzono systematyczne inwentaryzacje miejsc występowania ww. rośliny, obejmując nimi zarówno tereny gminne, jak i prywatne. W 2013 r. i 2015 r. spis taki przeprowadził pracownik Urzędu. W 2017 r. inwentaryzację, program i kosztorys usuwania barszczy opracowała firma zewnętrzna. Gmina Banie nie ubiegała się o dofinansowanie działań związanych z inwentaryzacją oraz zwalczaniem barszczy kaukaskich.

Prace związane ze zwalczaniem ww. roślin, polegające głównie na ich koszeniu i sporadycznych opryskach, wykonywano od 2014 r. Obejmowano nimi jednak niewielki procent zinwentaryzowanej powierzchni występowania barszczy (średnio 10,3% powierzchni w latach 2014-2016 i w okresie od 1.01. do 2.08.2019 r. oraz 2,5% w 2018 r.). Według danych z inwentaryzacji z 2017 r. obszar objęty zwalczaniem stanowił 78,6% ogólnej powierzchni porośniętej tą rośliną, a informacje o usuwaniu barszczy na 98,9% ww. obszaru pochodziły z oświadczeń uzyskanych od właścicieli działek prywatnych. Ograniczenie działań Gminy w zakresie zwalczania barszczy jedynie do wybranych działek miało wpływ na brak skuteczności prowadzonych prac. Liczba działek, na których występowały ww. rośliny oraz powierzchnia przez nie zajmowana systematycznie wzrastała (z 22 działek w 2013 r. do 143 w 2017 r., tj. wzrost o 550%; z 5,6 ha w 2013 r. do 33,9 ha w 2017 r., tj. wzrost o 505%). O braku skuteczności działań Gminy świadczą również wyniki oględzin przeprowadzonych przez NIK. Na części skontrolowanych działek stwierdzono obecność odrastających młodych roślin barszczu, bądź silnie rozrośniętych roślin, z wykształconymi pędami kwiatowymi/nasiennymi. W ocenie NIK dofinansowanie zewnętrzne pozwoliłoby Gminie na zwiększenie i zintensyfikowanie działań mających na celu zwalczanie barszczy.

W okresie objętym kontrolą osoby wykonujące zabiegi koszenia barszczy nie utylizowały usuniętych części nadziemnych roślin, co mogło mieć wpływ na zwiększanie odporności tych osobników, na co wskazywał wykonawca inwentaryzacji w 2017 r. W Gminie nie prowadzono ponadto działalności edukacyjnej i informacyjnej w zakresie zagrożeń związanych z kontaktem z barszczem, mimo obowiązku określonego w art. 4 ust. 3 ustawy z dnia 16 kwietnia 2014 r. o ochronie przyrody⁷.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

OBSZAR

1. Prawidłowość i skuteczność zwalczania barszczy kaukaskich w Polsce.

1.1 Diagnoza potrzeb.

Opis stanu faktycznego

Według regulaminów organizacyjnych Urzędu⁸ obowiązujących w latach 2013-2018 do zadań pracownika zatrudnionego na samodzielny stanowisku pracy ds. rolnictwa, melioracji, ochrony przyrody, gospodarki wodami⁹ należało m.in. prowadzenie

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁵ Dalej: Gmina.

⁶ Tj. barszcz Sosnowskiego i barszcz Mantegazziego. W gminie Banie nie rozróżniano w dokumentach gatunków barszczy kaukaskich – przyjęto, iż każda z ww. roślin była barszczem Sosnowskiego. Dalej: barszcz, barszcze.

⁷ Dz. U. z 2018 r. poz. 1614, ze zm.; dalej: ustawa o ochronie przyrody.

⁸ Stanowiących załączniki do zarządzeń Wójta Gminy Banie: nr 71/2013 z dnia 4.10.2013 r.; nr 106/2015 z dnia 23.11.2015 r.; nr 52/2018 z dnia 22.05.2018 r.; nr 54/2018 z dnia 4.06.2018 r.

⁹ Dalej: stanowisko ds. rolnictwa.

dokumentacji ochrony przyrody oraz spraw związanych z ochroną roślin uprawnych. Według regulaminu organizacyjnego Urzędu obowiązującego od 2019 r.¹⁰ do zadań na ww. stanowisku należało ponadto prowadzenie spraw związanych z likwidacją barszczu Sosnowskiego. Powyższe zadania zostały uwzględnione w zakresach czynności pracownika zatrudnionego na stanowisku ds. rolnictwa.

Wójt wyjaśnił, że w regulaminach nie uszczegóławiano ww. zadań, tj. nie wskazywano obowiązków dotyczących wykrywania, inwentaryzacji czy informowania mieszkańców o zagrożeniu, które powoduje barszcz kaukaski.

(akta kontroli str. 9, 13-14, 18-54)

Pracownik zatrudniony na stanowisku ds. rolnictwa miał wykształcenie wyższe pierwszego stopnia (licencjat) z zakresu administracji publicznej. W okresie objętym kontrolą nie uczestniczył w szkoleniach dotyczących barszczu. Wójt wyjaśnił: *Pracownik (...) nie był kierowany na szkolenia dotyczące spraw związanych z barszczami kaukaskimi, bo dotychczas nie było takich ofert szkoleniowych. Niemniej pracownik ten posiada 10-letnie doświadczenie w pracy, zdobyte także podczas przeprowadzanych wizji terenowych związanych z identyfikacją barszczy kaukaskich. Swoją wiedzę poszerza również poprzez informacje udostępniane na stronach internetowych.*

(akta kontroli str. 9, 14, 55-59, 359, 361)

W latach 2013-2019 (do 2.08) w Gminie nie opracowano procedur oraz nie było uchwał Rady Gminy ani zarządzeń Wójta dotyczących zwalczania barszczy kaukaskich. Nie przyjęto także zasad dotyczących ich inwentaryzacji. Wójt wyjaśnił: *Mimo posiadanych od 2013 r. inwentaryzacji (...), w Urzędzie nie opracowano żadnych procedur (projektu uchwały ani zarządzenia Wójta Gminy Banie) w sprawie zwalczania barszczu kaukaskiego, ponieważ nie ma żadnych przepisów, które wymagają i regulują przeprowadzenie takiej procedury. Nie mniej rozważę opracowanie takiej procedury w niedługim czasie, gdyż będzie to niezbędne do złożenia wniosku o uzyskanie dofinansowania z WFOŚiGW¹¹ na walkę z barszczem w 2020 r.*

(akta kontroli str. 9, 14, 359, 361)

W okresie objętym kontrolą Gmina nie zawierała porozumień z sąsiednimi gminami dotyczących zwalczania barszczy kaukaskich. Wójt wyjaśnił: *Gmina Banie nie zawierała (...) porozumień (...), ponieważ w miarę swoich możliwości finansowych i technicznych zajmowała się zwalczaniem barszczy we własnym zakresie. Zarówno gmina Banie i gminy ościennie nie wychodziły z taką inicjatywą, ale (...) w powyższej kwestii kontakt z władzami sąsiednich gmin mam, ale nieformalny.*

(akta kontroli str. 9, 14, 359, 362)

Pierwszą inwentaryzację miejsc występowania barszczu przeprowadził pracownik Urzędu zatrudniony na stanowisku ds. rolnictwa. Została ona sporządzona według stanu na 20.09.2013 r., w odpowiedzi na pismo z 20.08.2013 r. z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego, w którym informowano o możliwości ubiegania się o dofinansowanie działań związanych ze zwalczaniem ww. roślin ze środków WFOŚiGW. Ustalono, że barszcz występował na 22 działkach (gminnych i prywatnych), zajmując obszar ok. 5,6 ha.

Kolejną inwentaryzację pracownik Urzędu przeprowadził według stanu na 13.07.2015 r. Ustalono, że barszcz występował na 78 działkach ewidencyjnych (gminnych i prywatnych), zajmując obszar ok. 8,5 ha. W stosunku do wyników inwentaryzacji

¹⁰ Regulamin stanowił załącznik do zarządzenia nr 21/2019 Wójta Gminy Banie z dnia 7.02.2019 r.

¹¹ Tj. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej; dalej: WFOŚiGW.

z 2013 r. liczba działek porośniętych tą rośliną wzrosła o 56 (tj. o 254,5%), a powierzchnia objęta jej występowaniem wzrosła o 2,9 ha (o 51,8%).

W obu ww. przypadkach powierzchnię występowania barszczy wyznaczono na podstawie oględzin terenów Gminy. Wyniki inwentaryzacji zostały utrwalone w formie dokumentacji fotograficznej.

(akta kontroli str. 10, 15, 60-124, 364-367)

W dniu 16.06.2017 r. Wójt wszczął postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego do 30 000 euro¹² na opracowanie: programu usuwania barszczu na terenie Gminy zawierającego harmonogram zabiegów i metody zwalczania rośliny; inwentaryzacji miejsc występowania barszczy z uwzględnieniem danych z inwentaryzacji przeprowadzonych przez Urząd; kosztorysu robót lub zbiorczego zestawienia kosztów zwalczania barszczy. Wykonawca był zobowiązany działać w oparciu o wytyczne określone w regulaminie naboru wniosków na udzielenie dofinansowania ze środków WFOŚiGW w formie dotacji na zadania z zakresu usuwania barszczu na terenie województwa zachodniopomorskiego. Zaprośzenie do złożenia oferty skierowano do jednego wykonawcy, co uzasadniono szczególną specyfiką przedmiotu zamówienia oraz koniecznością posiadania specjalistycznej wiedzy i doświadczenia. Wykonawca złożył ofertę na kwotę 22 000 zł¹³. Umowę zawarto 3.08.2017 r., z terminem wykonania dokumentacji w ciągu trzech miesięcy od dnia podpisania umowy, nie później niż do 15.11.2017 r. Aneksiem z 10.11.2017 r. zmieniono ww. termin na 30.11.2017 r. Wykonawca przedstawił opracowanie 30.11.2017 r. Zapłata za zamówienie nastąpiła 15.12.2017 r. ze środków własnych Gminy, na podstawie rachunku wykonawcy z 4.12.2017 r.

(akta kontroli str. 225-251)

W programie wskazano, że inwentaryzacja miejsc występowania barszczu (w tym określenie liczebności płatów tej rośliny oraz powierzchni jej występowania) została przeprowadzona z wykorzystaniem badań terenowych¹⁴. W jej wyniku stwierdzono istnienie płatów barszczy na 143 działkach ewidencyjnych (gminnych i prywatnych), z tego 76 (z 78) wskazanych przez Urząd oraz 67 ujawnionych w toku wizji lokalnych. W stosunku do wyników inwentaryzacji z 2015 r. liczba działek wzrosła o 65 (o 83,3%). Powierzchnia objęta występowaniem ww. roślin wzrosła o 25,4 ha (o 298,8%). Na dwóch działkach wskazanych przez Urząd, tj. jednej w miejscowości Babinek¹⁵ oraz jednej w Baniach¹⁶, nie stwierdzono występowania części nadziemnych barszczy. W odniesieniu do pierwszej z ww. działek w programie wskazano: (...) *Brak możliwości naocznego potwierdzenia obecności roślin (...) wynikał z faktu: przeprowadzania wizji lokalnej w okresie bezpośrednio po koszeniu wskazanej działki; aktywnego zwalczania barszczy na tym terenie przez (...) Sołtysa wsi Babinek. Działania mające na celu eliminację tych roślin są przeprowadzane począwszy od 2015 r., kiedy to osobniki barszczu były intensywnie koszone (co 2 tygodnie) oraz wykopywane. Od 2016 r. dodatkowo wprowadzono metodę (...) z wykorzystaniem środka chemicznego w stężeniu 1:1. Z informacji uzyskanych u źródła wynika, że zabiegi te wpłynęły na znaczne ograniczenie liczebności*

¹² Działając na podstawie regulaminu udzielania zamówień publicznych o wartości szacunkowej nieprzekraczającej wyrażonej w złotych równowartości kwoty 30 000 euro, stanowiącego załącznik nr 1 do zarządzenia nr 43/2017 Wójta Gminy Banie z dnia 23.05.2017 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu udzielania zamówień publicznych o wartości szacunkowej nieprzekraczającej wyrażonej w złotych równowartości kwoty 30 000 euro w Urzędzie Gminy Banie.

¹³ Brutto, firma nie była płatnikiem VAT.

¹⁴ Według opracowania zasięg płatów wykreślano w terenie na podkładzie w skali 1:500, a punkty charakterystyczne udokumentowano z użyciem GPS z dokładnością 3-5 metrów. Zasięg płatów był następnie wykreślany w formie poligonowej i weryfikowany z użyciem zdjęć naziemnych oraz ogólnodostępnych zdjęć lotniczych. (...) na potrzeby wizualizacji stanowisk na mapie przeglądowej dodatkowo wyznaczono strefę o szerokości 100 metrów wokół środków płatów, która została zagregowana do formy poligonowej.

¹⁵ Działka ewidencyjna nr 82/31.

¹⁶ Działka ewidencyjna nr 264 w obrębie Banie 1.

barszczy na danym terenie, jednak nie spowodowały ich całkowitego wyeliminowania.

(akta kontroli str. 156, 159-161, 364-367)

Wykonawca inwentaryzacji opracował mapy: stanowisk występowania barszczu; istniejących płatów w podziale na poszczególne stanowiska; migracji nasion barszczu; ryzyka inwazji barszczu w kolejnych latach; zagrożeń dla zdrowia publicznego oraz różnorodności biologicznej wynikających z inwazji barszczu; zalecanych metod zwalczania dla poszczególnych płatów barszczu w podziale na stanowiska. Opracowanie nie zawierało dokumentacji fotograficznej potwierdzającej przeprowadzone badania terenowe. Wójt wyjaśnił, że nadzór nad poprawnością przeprowadzania ww. prac prowadzony był przez pracownika zatrudnionego na stanowisku ds. rolnictwa, który uczestniczył we wszystkich badaniach.

(akta kontroli str. 174, 197-198, 252-253, 359, 362)

Wykonawca wycenił roczne koszty zwalczania barszczu na kwoty:

- 186 944 zł – iniekcja (15,9781 ha za cenę jednostkową 3 900 zł/ha i przy założeniu trzykrotnego powtórzenia zabiegu);
- 159 879 zł – iniekcja połączona z wykopywaniem (13,88 ha);
- 70 281 zł – wykopywanie (6,33 ha za cenę jednostkową 7 400 zł/ha i przy założeniu półtorakrotnego powtórzenia zabiegu);

Łączny koszt ww. zabiegów zwalczania barszczu bez utylizacji określono na kwotę 417 104 zł.

- 1 364 373 zł – utylizacja świeżej masy zielonej przez spalanie (524 758,86 kg za cenę jednostkową 2,6 zł/kg);
- 277 875 zł – utylizacja suchej masy zielonej przez spalanie (104 951,77 kg za cenę jednostkową 2,6 zł/kg i koszcie 5 000 zł za wynajęcie kontenera do składowania masy);
- 8 000 zł – utylizacja masy zielonej na miejscu (po jednym dole w każdym z ośmiu obrębów geodezyjnych za cenę jednostkową 1 000 zł/dół).

Łączny koszt ww. zabiegów zwalczania barszczu z utylizacją świeżej masy zielonej przez spalanie określono na kwotę 1 781 477 zł, z utylizacją suchej masy zielonej przez spalanie na kwotę 694 979 zł, z utylizacją masy zielonej na miejscu na kwotę 425 104 zł.

- 14 300 zł – koszty dodatkowe, tj. 7 500 zł za monitoring (25 wizyt za cenę jednostkową 300 zł/wizytę), 4 800 zł za nadzór przyrodniczy (8 wizyt za cenę jednostkową 600 zł/wizytę), 1 000 zł za ponowną ocenę (ryczałt), 1 000 zł za działania prewencyjne (ryczałt).

Łączny koszt ww. zabiegów zwalczania barszczu z utylizacją świeżej masy zielonej przez spalanie wraz z kosztami dodatkowymi określono na kwotę 1 795 777 zł, z utylizacją suchej masy zielonej przez spalanie wraz z kosztami dodatkowymi na kwotę 709 279 zł, z utylizacją masy zielonej na miejscu wraz z kosztami dodatkowymi na kwotę 439 404 zł.

(akta kontroli str. 191-193)

W latach 2013-2019 (do czasu zakończenia czynności kontrolnych) Gmina nie występowała o dofinansowanie działań związanych z inwentaryzacją barszczu kaukaskich. Wójt wyjaśnił: *Gmina nie ubiegała się o dofinansowanie (...), ponieważ inwentaryzację taką w 2013 i 2015 roku przeprowadził bezkosztowo pracownik Urzędu (...). Inwentaryzację barszczu w 2017 r. przeprowadziła firma zewnętrzna, usługa ta została opłacona w całości ze środków gminy. Kwota ta była w możliwościach finansowych gminy. Inwentaryzacja w 2019 r. zostanie przeprowadzona również przez pracownika zatrudnionego na stanowisku pracy ds. rolnictwa.*

(akta kontroli str. 10, 15, 359, 362)

1.2 Zwalczanie barszczy kaukaskich.

W 2013 r. w gminie Banie nie zwalczano barszczy. W latach 2014-2019 (do 23.07.) zwalczano ww. rośliny na obszarze:

- w 2014 r. - 0,55 ha (tj. 9,8% powierzchni zinwentaryzowanej w 2013 r.) poprzez koszenie, 2015 r. – 0,85 ha (tj. 10% powierzchni zinwentaryzowanej w 2015 r.) poprzez koszenie, „hakanie”, opryski środkiem chemicznym¹⁷, 2016 r. – 0,85 ha (tj. 10% powierzchni zinwentaryzowanej w 2015 r.) poprzez koszenie, „hakanie”, opryski środkiem chemicznym, 2018 r. – 0,85 ha (tj. 2,5% powierzchni zinwentaryzowanej w 2017 r.) poprzez koszenie; w ww. okresie zwalczaniem objęto wyłącznie tereny będące własnością Gminy;
- w 2017 r. – 26,65 ha (tj. 78,6% powierzchni zinwentaryzowanej w 2017 r.), z tego 25,82 ha na terenach prywatnych (dana ustalona w toku inwentaryzacji przeprowadzonej w 2017 r., na podstawie oświadczeń właścicieli nieruchomości składanych podczas badań terenowych), poprzez koszenie, ścinanie kwiatostanów, uprawę, wypas zwierząt oraz opryski środkiem chemicznym;
- w 2019 r. - 3,82 ha (tj. 11,3% powierzchni zinwentaryzowanej w 2017 r.), z tego 2,97 ha na terenach prywatnych (działania podjęte 9.07.2019 r. przez gminę Banie w pasie drogowym drogi wojewódzkiej nr 122 oraz przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa¹⁸ na nieruchomościach będących w Zasobie Własności Rolnej Skarbu Państwa Oddziału Terenowego w Szczecinie) poprzez koszenie i opryski środkiem chemicznym przeprowadzone przez wykonawcę prac zleconych przez KOWR oraz pracowników Urzędu (Urząd zakupił ww. środek 17.04.2019 r. oraz w trakcie kontroli NIK, tj. 22.07.2019 r.).

(akta kontroli str. 302-312)

W latach 2014-2019 koszenie barszczu powierzano osobie fizycznej na podstawie zawartych 20 umów o dzieło/zlecenie na łączną kwotę 19 086 zł, z tego:

- dwóch w 2014 r. na łączną kwotę 1 060 zł – jednej¹⁹ na kwotę 350 zł obejmującej koszenie barszczu porastającego pas drogi gminnej przy Kanale Baniewickim na terenach rekreacyjnych na działce ewidencyjnej nr 1294/69 w obrębie Banie 5; jednej²⁰ na kwotę 710 zł obejmującej koszenie barszczu na działkach nr 195 i 196 w obrębie Banie 1;
- siedmiu w 2015 r. na łączną kwotę 5 376 zł – sześciu²¹ obejmujących koszenie barszczu na działkach nr: 1294/69 w obrębie Banie 5 oraz 195 i 196 w obrębie Banie 1 – każdej na kwotę 701 zł; jednej²² na kwotę 1 170 zł obejmującej koszenie barszczu na działkach nr: 202, 257, 258, 259, 264, 195 w obrębie Banie 1;
- pięciu w 2016 r. na łączną kwotę 4 260 zł – czterech²³, w tym dwóch na kwotę 1 880 zł oraz dwóch na kwotę 2 120 zł, obejmujących koszenie barszczu na działkach nr: 1294/69 w obrębie Banie 5 oraz 195, 196, 202, 257, 259 w obrębie Banie 1; jednej²⁴ na kwotę 260 zł obejmującej koszenie barszczu na działkach nr 195 i 196 w obrębie Banie 1;
- dwóch²⁵ w 2017 r. na łączną kwotę 2 690 zł, obejmujących koszenie barszczu na działkach nr: 1294/69 w obrębie Banie 5 oraz 195, 196, 202, 257, 259 w obrębie Banie 1;

¹⁷ Informacja o opryskach przeprowadzonych w latach 2015-2016 została pozyskana przez Urząd w toku inwentaryzacji przeprowadzonej w 2017 r., o czym szerzej mowa w punkcie 1.1 niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

¹⁸ Dalej: KOWR.

¹⁹ Z 25.07.2014 r.

²⁰ Z 28.07.2014 r.

²¹ Z 6.05.2015 r., 3.06.2015 r., 23.06.2015 r., 15.07.2015 r., z 11.08.2015 r. oraz 1.09.2015 r.

²² Z 3.08.2015 r.

²³ Z 12.05.2016 r. na kwotę 940 zł, 7.06.2016 r. – 940 zł, 28.06.2016 r. – 1 060 zł, 24.08.2016 r. – 1 060 zł

²⁴ Z 28.10.2016 r.

²⁵ Z 23.05.2017 - 1 210 zł, 26.06.2017 r. – 1 480 zł.

- dwóch²⁶ w 2018 r. na łączną kwotę 2 800 zł, obejmujących koszenie barszczu na działkach nr: 1294/69 w obrębie Banie 5, 195, 196, 202, 257, 259 w obrębie Banie 1 oraz 455 w obrębie Banie 2;
- dwóch²⁷ w 2019 r. na łączną kwotę 2 900 zł, obejmujących koszenie barszczu na działkach nr: 1294/69 w obrębie Banie 5, 196, 202, 257, 259 w obrębie Banie 1 oraz 455 w obrębie Banie 2.

Wyboru wykonawcy dokonano zgodnie z regulacjami określonymi w obowiązującej w Urzędzie procedurze zamówień publicznych.

(akta kontroli str. 254-287, 342-356)

W umowach nie określano efektów działań polegających na zwalczaniu barszczu. Zastępca Wójta wyjaśnił, że wybór sposobu zwalczania ww. roślin (wykaszenie) był podyktowany możliwościami finansowymi Gminy oraz umiejętnościami technicznymi wykonawcy. Wyjaśnił ponadto, że: *Wykoszenie działek określonych w umowie zostało zweryfikowane przez pracownika Urzędu nadzorującego prace. Stwierdzono wykoszenie określonych działek, które zatwierdzono podpisem i adnotacją na umowie.*

(akta kontroli str. 254-287, 289, 293)

W umowach nie zobowiązywano wykonawcy do utylizacji usuniętych roślin. Zastępca Wójta wyjaśnił, że pozostawały one w miejscu koszenia.

(akta kontroli str. 289, 294-295)

W 2019 r. prace polegające na koszeniu oraz opryskach barszczu wykonywał także pracownik Urzędu zatrudniony na stanowisku robotnika gospodarczego oraz stażysta. Wójt wskazał, że działania takie podjęto w trakcie kontroli NIK, tj. w dniach: 9.07.2019 r. (pas drogowy wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 122) oraz 25-26.07.2019 r. (podczas oględzin z udziałem kontrolera NIK).

(akta kontroli str. 336-341)

Zastępca Wójta wyjaśnił: *Gmina monitorowała ilości stanowisk barszczu kaukaskich poprzez przeprowadzenie inwentaryzacji barszczu raz na 2 lata (w 2019 roku takie prace będą miały miejsce na przełomie III/IV kwartału). Dotychczasowe działania związane ze zwalczaniem barszczu były podejmowane z różną częstotliwością i ograniczały się głównie do wycinki, hakania oraz sporadycznych oprysków (właściciele prywatni). Z uwagi na nieskuteczność ww. działań Wójt zdecydował o: zwróceniu się do mieszkańców o wskazywanie miejsc występowania barszczu celem ich natychmiastowego koszenia i oprysku (m.in. informacja na stronie www z dnia 25.07.2019 r.); stosowaniu zabiegów niszczenia tych roślin nie rzadziej niż raz na 4 tygodnie, począwszy w każdym roku od maja a skończywszy na październiku - harmonogram powyższych prac będzie ustalony stosownie do posiadanych zasobów ludzkich Urzędu oraz posiadanych środków finansowych (zakup środka); zobowiązaniu sołtysów do bieżącego (nie rzadziej niż podczas posiedzeń rady gminy Banie) informowania go o pracach podejmowanych przez właścicieli nieruchomości prywatnych oraz do pozyskiwania przez nich zgody osób prywatnych do prowadzenia na ich posesjach zabiegów likwidacji barszczu; wprowadzeniu zasady monitorowania z jednoczesną analizą skuteczności podejmowanych działań związanych ze zwalczaniem barszczu poprzez przeprowadzanie wizji lokalnych terenów gminy osobiście lub przez pracownika zatrudnionego na stanowisku inspektora ds. rolnictwa.*

Zastępca Wójta wyjaśnił ponadto, że gmina Banie nie modyfikowała sposobu zwalczania barszczu kaukaskich. Dodał, że: (...) od roku 2019 rozpoczęto działania polegające na stosowaniu środków chemicznych poprzedzonych zabiegami

²⁶ Z 9.05.2018 r. - 1 350 zł, 6.06.2018 r. - 1 450 zł.

²⁷ Z 9.05.2019 r. - 1 450 zł, 18.06.2019 r. - 1 450 zł.

mechanicznymi. Powyższe działania zamierzamy stosować w latach kolejnych aż do skutku.

(akta kontroli str. 288, 291-292)

W trakcie kontroli NIK, 25.07.2019 r., na stronie internetowej gminy Banie (<http://www.banie.pl/aktualnosci>) została zamieszczona informacja pt. *Gmina zwalcza „Barszcz Sosnowskiego”, w której Wójt zwrócił się do mieszkańców z apelem o zgłaszanie miejsc występowania ww. rośliny. W ogłoszeniu wskazano na zamiar ubiegania się o dofinansowanie działań związanych z likwidacją barszczy kaukaskich ze środków WFOŚiGW w 2020 r. Jednocześnie Wójt zamieścił komunikat, w którym poinformował mieszkańców o zagrożeniach związanych z występowaniem barszczy oraz czynnościach, jakie należało podjąć w przypadku kontaktu z tą rośliną.*

(akta kontroli str. 298-300)

W okresie objętym kontrolą Gmina nie występowała o dofinansowanie na działania związane ze zwalczaniem barszczy kaukaskich. Zastępca Wójta wyjaśnił: Gmina (...) nie występowała o dofinansowanie (...), ponieważ do końca listopada 2017 r. nieznana była wartość kosztorysowa robót zalecanych do wykonania a mających na celu usunięcie barszczy. Niestety kwota wynikająca z kosztorysu robót przekraczała możliwości finansowe gminy, która ma przejściowe problemy finansowe (wysokość zadłużenia gminy na koniec 2017 r. wyniosło 2 809 999,99 zł, na koniec 2018 r. wyniosło: 3 211 254,64 zł). W 2020 roku zamierzamy wnioskować o dofinansowanie z WFOŚiGW a zabiegi stosować we własnym zakresie w celu zminimalizowania kosztów.

(akta kontroli str. 288, 292, 313-317)

W latach 2013-2019 Gmina nie występowała do właścicieli nieruchomości prywatnych o zgodę na podjęcie działań zwalczających barszcze kaukaskie na ich posesjach. Zastępca Wójta wyjaśnił: (...) Gmina nie występowała o taką zgodę (...), ponieważ nie planowano podejmowania żadnych działań na tych nieruchomościach. Działania gminy w latach 2014-2018 ograniczały się do działek gminnych. (...) Obecnie mamy ustną zgodę kierownika Rejonu z Zachodniopomorskiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Koszalinie na stosowanie zabiegów w jego pasie drogowym oraz poszukujemy właścicieli nieruchomości, z którymi będziemy chcieli ustalić warunki usuwania barszczu. (...) W miesiącu lipcu 2019 r. pracownik Urzędu prowadził działania w pasie drogi wojewódzkiej nr 122, będącej w zarządzie (...) Rejonu Dróg Chojna. (...) Dodatkowo będziemy posilkować się działaniami sołtysów. Zastępca Wójta wyjaśnił ponadto: Gmina podejmowała inne – niesformalizowane działania mające skłonić właścicieli nieruchomości do niszczenia barszczy kaukaskich na swoich terenach. Działania te polegały głównie na kontaktach telefonicznych m.in. z pracownikiem KOWR (poprzednio ANR²⁸), z informacją o konieczności niszczenia barszczu na działkach będących w zasobie KOWR oraz na wymianie korespondencji z PGL²⁹ Lasy Państwowe Nadleśnictwem Gryfino dotyczącej wykaszania barszczy. KOWR udostępnił dodatkowo gminie dane dotyczące prac polegających na likwidacji barszczy prowadzonych na terenach będących jego własnością (termin zakończenia prac wskazano na dzień 15.08.2019 r.).

(akta kontroli str. 289, 293-294, 307-312, 321-322)

W latach 2013-2019 (do 4.07.) do Urzędu nie wpływały informacje o pojawianiu się nowych stanowisk barszczu. Pierwsze zgłoszenie (dotyczące drogi wojewódzkiej nr 122) wpłynęło w trakcie kontroli NIK, tj. 4.07.2019 r. Pracownik Urzędu 9.07.2019 r. skosił ww. rośliny a na części przyziemne zastosował oprysk środkiem chemicznym w stężeniu 1:4. Drugie zgłoszenie (z 31.07.2019 r.) o obecności barszczy

²⁸ Tj. Agencji Nieruchomości Rolnych.

²⁹ Tj. Państwowym Gospodarstwem Leśnym.

w miejscowości Baniewice, nie zostało potwierdzone podczas wizji lokalnej przeprowadzonej 1.08.2019 r. przez pracownika zatrudnionego na stanowisku ds. rolnictwa (był to barszcz zwyczajny). Kolejne zgłoszenie (z 2.08.2019 r.) dotyczyło pojedynczych odrostów barszczu na działce nr 196 w obrębie Banie 1 (w latach 2014-2019 wykonywano na niej zabiegi koszenia ww. rośliny). Wójt poinformował, że koszenie na ww. terenie zaplanowano na 5.08.2019 r.

(akta kontroli str. 289, 295-297, 336, 468-472)

NIK przeprowadziła 24.07.2019 r. oględziny dziewięciu działek w miejscowości Banie oraz jednej w miejscowości Babinek, na których w latach objętych kontrolą prowadzono zabiegi usuwania barszczu. Działki do oględzin wytypowano na podstawie przeprowadzonych w gminie inwentaryzacji stanowisk występowania barszczu oraz po analizie umów zawartych przez Urząd z osobą fizyczną w zakresie koszenia barszczu w miejscowości Banie. W wyniku oględzin działek w Baniach stwierdzono obecność odrastających młodych roślin, bez wykształconych pędów kwiatowych/nasiennych, o niewielkim zagęszczeniu płatów roślinnych. Nie stwierdzono stosowania oprysków chemicznych. Na działce w Babinku stwierdzono obecność odrastających pojedynczych, młodych roślin barszczu, bez wykształconych pędów kwiatowych/ nasiennych. Stwierdzono intensywne stosowanie oprysków chemicznych. Na kontrolowanych działkach nie było pozostałości wykoszonych barszczu. Wszystkie działki, na których wycinano barszcz, znajdowały się w otoczeniu miejsc publicznych uczęszczanych przez ludzi. Nie oznaczono ich tablicami informacyjnymi/ ostrzegawczymi, dotyczącymi występowania barszczu i jego szkodliwego oddziaływania na zdrowie ludzi i zwierząt.

Oględzinami w dniach 24-26.07.2019 r. objęto tereny Gminy w miejscowościach Banie, Rożnowo, Babinek, Baniewice i Parnica, łącznie 41 działek, należących do gminy Banie, osób fizycznych, Spółdzielni Kółek Rolniczych w Baniach, Skarbu Państwa w zarządzie KOWR, Zachodniopomorskiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Koszalinie, Starosty Gryfińskiego, Lasów Państwowych Nadleśnictwa Gryfino lub bez ustalonego zarządcy, na których gmina Banie nie prowadziła działań w zakresie zwalczania barszczu lub zaczęła je prowadzić w lipcu 2019 r. po uzgodnieniach z zarządcą (w trakcie trwania kontroli NIK). Stwierdzono, że na ww. działkach znajdowały się rośliny barszczu w różnym stadium rozwojowym i o różnym zagęszczeniu płatów roślinnych. Na jednych nie stwierdzono stosowania oprysków chemicznych, a na innych występowały barszcze ze śladami porażenia środkiem chemicznym. W jednych miejscach były ślady niszczenia barszczu w postaci odrastających młodych roślin barszczu i resztki uschniętych wykoszonych barszczu, a na innych stanowiskach nie stwierdzono prowadzenia działań w zakresie zwalczania ww. roślin. Na wielu działkach znajdowały się liczne płyty silnie rozrośniętych roślin barszczu, z wykształconymi pędami kwiatowymi/nasiennymi. Działki, na których występował barszcz, znajdujące się w otoczeniu miejsc publicznych uczęszczanych przez ludzi (chodniki, drogi, obejścia gospodarstw), nie były oznaczone tablicami informacyjnymi/ostrzegawczymi, dotyczącymi występowania barszczu i jego szkodliwego oddziaływania na zdrowie ludzi i zwierząt. Podczas oględzin stwierdzono nowe stanowiska barszczu w miejscowości Babinek, które nie były uwzględnione w materiałach z inwentaryzacji barszczu w 2017 r.

Oględziny w dniach 25-26.07.2019 r. dotyczyły sposobów i efektów podjętego przez gminę Banie zwalczania barszczu (wykaszenie i oprysk chemiczny). Prace w zakresie zwalczania barszczu prowadził pracownik gospodarczy Urzędu. Zabiegi zostały przeprowadzone w porze ранней, przed wystąpieniem upałów. Pracownik wyposażony był w ubiór ochronny oraz odpowiednie do koszenia i oprysku urządzenia. Po koszeniu barszczu nie zostały zutylizowane wycięte części roślin. Wykaszany i opryskiwany barszcz występował wzdłuż drogi publicznej. Jego stanowiska

nie były oznaczone tablicami informacyjnymi/ostrzegawczymi o jego szkodliwości dla zdrowia ludzi i zwierząt. Nie zabezpieczono również miejsc oprysku środkiem chemicznym oraz brak było tablic informacyjnych o zastosowanych opryskach.

(akta kontroli str. 378-461)

W sprawie nieużyłowania wyciętych nadziemnych części barszczu, Wójt wyjaśnił: *Uznałem, że nie ma potrzeby utylizacji (...). Na skoszone odrosty zastosowano oprysk preparatem chemicznym (...) rozcieńczonym w wodzie w dawce 1:4. Uschnięte części nadziemne (bez rozwiniętych rozet kwiatowych) skoszonego barszczu nie powodują dalszej ekspansji tej rośliny i nie stwarzają zagrożenia dla ludzi. Biorąc jednak pod uwagę ustalenia kontrolerów NIK, wystąpię do właścicieli gruntów porośniętych barszczem z pytaniem o możliwość zakopywania usuniętych części nadziemnych barszczu lub możliwości techniczne i praktyczne zaorania powierzchni gruntu porośniętej barszczem.*

(akta kontroli str. 359, 362)

Mieszkańcy Gminy nie byli informowani o planowanych opryskach barszczy kaukaskich środkiem chemicznym. Wójt wyjaśnił: (...) *przyjmujemy do stosowania jako dobrą praktykę, że przed każdym planowanym do wykonania opryskiem zamieścimy taki komunikat na stronie internetowej gminy.*

(akta kontroli str. 390-391, 465, 467)

W latach 2013-2019 (do 25.07³⁰) w Gminie nie prowadzono działalności edukacyjnej i informacyjnej w zakresie zagrożeń związanych z kontaktem z barszczem kaukaskim.

(akta kontroli str. 298-300, 318-319, 368-377)

Wojciech Konarski, Starosta Gryfiński poinformował, że do działań podjętych przez Zarząd Powiatu Gryfińskiego w latach 2013-2019 celem ustalenia miejsc występowania barszczy na terenie powiatu gryfińskiego, zaliczało się:

- skierowanie do urzędów gmin (w tym gminy Banie) pisma z 6.08.2015 r., w którym zwrócono się o wskazanie takich terenów (działek ewidencyjnych) oraz poinformowanie o możliwości pozyskania wsparcia finansowego ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej na usuwanie barszczu; ustalono, że w trzech gminach nie stwierdzono występowania ww. rośliny³¹, trzy gminy pozyskiwały dofinansowanie na jej zwalczanie³² a dwie gminy (w tym Banie) były zainteresowane otrzymaniem takich środków; gmina Banie udostępniła ponadto wyniki inwentaryzacji przeprowadzonej w 2015 r.;
- usunięcie barszczu z pobocza drogi powiatowej 1379Z Banie-Dłużyna (działka ewidencyjna nr 658 w obrębie Banie 2).

(akta kontroli str. 125-131, 357-358)

Działka ewidencyjna nr 658 w obrębie Banie 2, na której usuwano barszcz przez służby powiatowe, nie była wykazana w inwentaryzacjach przeprowadzonych w gminie Banie. Wójt wyjaśnił: (...) *działka (...) zostanie uwzględniona w inwentaryzacji w 2019 r. i usuwaniu barszczu na terenie gminy Banie.*

(akta kontroli str. 363-367)

W latach 2013-2019 (do 2.08) gmina Banie nie była kontrolowana z tytułu realizacji działań dotyczących barszczy kaukaskich.

(akta kontroli str. 323-335)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

³⁰ Data zamieszczenia na stronie internetowej gminy Banie komunikatu o zagrożeniach, jakie powoduje barszcz kaukaski oraz czynnościach, jakie należało podjąć w przypadku kontaktu z tą rośliną.

³¹ Mieszkowicach, Moryniu i Trzcińsku-Zdroju.

³² Cedynia, Chojna, Stare Czamowo.

1. Działania Gminy w zakresie zwalczania barszczy były niewystarczające. Obejmowano nimi niewielki procent zinwentaryzowanej powierzchni występowania barszczy (średnio 10,3% powierzchni w latach 2014-2016 i w okresie od 1.01.2019 r. do 2.08.2019 r. oraz 2,5% w 2018 r.). Według danych z inwentaryzacji z 2017 r. obszar objęty zwalczaniem stanowił 78,6% ogólnej powierzchni porośniętej tą rośliną, a informacje o usuwaniu barszczy na 98,9% ww. obszaru pochodziły z oświadczeń uzyskanych od właścicieli działek prywatnych.

(akta kontroli str. 302-312)

Według art. 7 ust. 1 pkt 1, 5 oraz 14 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym³³, do zadań własnych gminy należała ochrona środowiska, ochrona zdrowia i zapewnienie bezpieczeństwa obywateli.

Zastępca Wójta wyjaśnił: (...) *Gmina Banie usuwała barszcze wyłącznie na gruntach stanowiących własność gminy Banie w miejscowości Banie. Na gruntach prywatnych barszcze usuwali właściciele nieruchomości. (...) w obecnej chwili prowadzimy działania zmierzające do likwidacji stanowisk tej rośliny na terenie całej gminy. W celu dokonania powyższego rozpoczęliśmy akcję polegającą na dotarciu do wszystkich stanowisk barszczy poprzez ogłoszenia na stronie internetowej, tablice ogłoszeń, sołtysów. Zastępca Wójta wyjaśnił ponadto: Główną zasadą, którą kierowano się przy doborze powierzchni zwalczanej przez gminę, była zasada usuwania jej z miejsc przemieszczania się ludzi, głównie ciągami komunikacyjnymi, gdzie kontakt z tą toksyczną i niebezpieczną rośliną mógł stworzyć zagrożenie zdrowia czy życia ludzkiego. Dodatkowo czynnikiem ograniczającym zwalczanie były ograniczone środki finansowe a koszty oszacowane przez firmę zewnętrzną były dla naszego budżetu zaporowe. W związku z powyższym od 2019 r. (...) przygotowaliśmy się do zwalczania barszczu w latach kolejnych własnymi środkami poprzez własnych pracowników.*

(akta kontroli str. 288, 290-291)

Ograniczenie działań Gminy w zakresie zwalczania barszczy jedynie do wybranych działek miało wpływ na brak skuteczności prowadzonych prac. Liczba działek, na których występowały ww. rośliny oraz powierzchnia przez nie zajmowana systematycznie wzrastała (z 22 działek w 2013 r. do 143 w 2017 r., tj. wzrost o 550%; z 5,6 ha w 2013 r. do 33,9 ha w 2017 r., tj. wzrost o 505%).

(akta kontroli str. 364-367)

2. W latach 2013-2019 Wójt nie prowadził w gminie Banie działalności edukacyjnej i informacyjnej w zakresie zagrożeń związanych z kontaktem z barszczem kaukaskim. W wyniku oględzin przeprowadzonych przez kontrolera NIK stwierdzono brak tablic ostrzegających o stanowiskach barszczy. Dopiero w trakcie kontroli NIK zamieszczono na stronie internetowej Gminy (25.07.2019 r.) oraz na tablicach ogłoszeń w sołectwach (29.07.2019 r.) komunikat o zagrożeniach, jakie powoduje barszcz kaukaski oraz czynnościach, które należy podjąć w przypadku kontaktu z tą rośliną.

(akta kontroli str. 298-300, 318-320, 368-461)

Niepodejmowanie ww. działań stanowiło naruszenie przepisu art. 4 ust. 3. ustawy o ochronie przyrody, według którego obowiązkiem organów administracji publicznej było prowadzenie działalności edukacyjnej i informacyjnej w dziedzinie ochrony przyrody.

Wójt wyjaśnił: *Miejsca występowania barszczu nie były oznaczone tablicami informacyjnymi/ostrzegawczymi ze względu na dużą ilość barszczu na terenie gminy. Żeby właściwie oznakować cały teren porośnięty barszczem, trzeba*

³³ Dz. U. z 2019 r. poz. 506, ze zm.

wydatkować sporą sumę pieniędzy na zakup takich tablic. Środki te wolałem przeznaczyć na fizyczne usuwanie barszczu. Wójt wyjaśnił ponadto: Działania edukacyjne i informacyjne (...) nie były prowadzone (...). Ze swojej strony deklaruję, że już od września br. dotrzemy z działaniami informacyjno-edukacyjnymi do szkół na terenie gminy. Zobowiążę również sołtysów, aby na najbliższych zebraniach sołeckich poruszono temat zagrożeń związanych z kontaktem z barszczem kaukaskim oraz aby namawiali mieszkańców do zgłaszania nowych miejsc występowania barszczu. (...) Pragnę również nadmienić, że w okresie badanym podczas kontroli NIK nie stwierdzono i nie zgłoszono przypadków poparzeń czy innego uszczerbku wynikającego z kontaktu z tą rośliną.

(akta kontroli str. 359, 362-363, 465-467)

IV. Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

- Wnioski
1. Zapewnienie kompleksowych działań związanych z usuwaniem barszczu kaukaskiego na terenie gminy Banie.
 2. Prowadzenie działalności edukacyjnej i informacyjnej w zakresie zagrożeń związanych z kontaktem z barszczem kaukaskim.

Uwagi

Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ust. 1 i 2 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Szczecinie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Szczecin, 23 sierpnia 2019 r.

Kontroler
Anna Dejk-Chojnacka
Specjalista kontroli państwowej

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Szczecinie
Dyrektor

.....
podpis

.....
podpis